[3906] – 101

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH 101 : Problems in Western Metaphysics (Compulsory)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B.: *i) Attempt **all** questions.*
*ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

   a) Discuss in detail Aristotle's response to the problem of being and becoming.

   OR

   b) Critically examine conceptualism.

2. Answer in **500** words : **20**

   a) Discuss Spinoza's notion of substance as a response to Descartes' dualism.

   OR

   b) State and explain Hume's views on causality.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

   a) Critically examine Plato's concept of self.

   b) Discuss Wittgenstein's notion of family resemblance as a response to the problem of universals.

   c) Bring out the major features of Aristotle's notion of substance.

   d) State and explain Berkeley's views on substance.

4. Answer **any four** in **100** words **each** : **20**

   a) Formal and material cause

   b) Primary and secondary qualities

   c) Monadology

   d) Nominalism

   e) Parmenides' view of the nature of being

   f) Kant's view of causality.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न सोडवावेत.*
*ii) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*iii) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) सत् आणि भव बाबतच्या समस्थेला ॲरिस्टॉटलने दिलेल्या प्रतिसादाची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

ब) संकल्पनावादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) देकार्तच्या द्वैतवादाला प्रतिसाद म्हणून स्पिनोझाच्या द्रव्यविषयक कल्पनेची चर्चा करा.

किंवा

ब) कारणते विषयीचे ह्यूमचे विचार सांगून स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दांत लिहा : २०

अ) प्लेटोच्या आत्म्याविषयींच्या संकल्पनेचे चिकित्सक परीक्षण करा.

ब) सामान्याबाबतच्या समस्येल प्रतिसाद म्हणून विट्गेन्स्टाइनच्या कुलसाम्य या कल्पनेची चर्चा करा.

क) ॲरिस्टॉटलच्या द्रव्यविषयक कल्पनेची प्रमुख वैशिष्ट्ये विशद करा.

ड) द्रव्यांविषयीचे बर्कलेचे विचार सांगा आणि स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) आकारिक आणि उपादान कारण

ब) प्राथमिक आणि दुय्यम गुणधर्म

क) चिदणुवाद

ड) नाम वाद

इ) सत् च्या स्वरूपाविषयी पारमिनाइड्स्चा दृष्टिकोन

फ) कांटचा कारणते विषयीचा दृष्टिकोन.

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH 102 : Problems in Indian Epistemology
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Discuss Nyaya view of Buddhi, jnana and its kinds.

OR

Explain fully the nature and kinds of Pratyaksa according to Buddhism.

2. Answer in **500** words : **20**

Explain the nature of Anumana and Vyapti according to Jaina.

OR

Critically discuss Purvamimamsa's views on Pramanya and Apramanya of cognition.

3. Answer **any two** in **200** words **each** : **20**

1) State Buddhists' views on Pramana Vyavastha and Pramana Samplava.
2) Discuss Anirvacaniyakhyati.
3) Explain fully the nature and kinds of sadhetu according to nyaya darsana.
4) Explain the nature of Arthapatti and Anupalbhdi pramanas.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Buddhist concept of pramana
2) Anyathakhyati
3) Buddhist concept of sadhetu
4) Savisayatva of cognition
5) Sabda pramana
6) Partahpramanya of Nyaya darsana.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही **पहावी.***

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

बुद्धी, ज्ञान व ज्ञानाचे प्रकार याविषयक न्याय दर्शनाच्या दृष्टिकोनाची चर्चा करा.

किंवा

बौद्धांच्या दृष्टिकोनातून प्रत्यक्षाचे स्वरूप व त्याचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

जैन मतानुसार अनुमान आणि व्याप्ति यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ज्ञानाच्या प्रामाण्य आणि अप्रामाण्यविषयीच्या पूर्वमीमांसेच्या मतांची चिकित्सक चर्चा करा.

३. प्रत्येकी २०० शब्दांत कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या : २०

१) बौद्धांचा प्रमाणव्यवस्था व प्रमाणसंल्पव या विषयीचा दृष्टिकोन सांगा.

२) अनिर्वचनीयख्यातीची सविस्तर चर्चा करा.

३) न्यायदर्शनानुसार सद्हेतूंचे स्वरूप व प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

४) अर्थापत्ती आणि अनुपलब्धि प्रमाणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही **चारांवर** टीपा द्या : २०

१) बौद्ध दर्शनाची प्रमाणाची संकल्पना

२) अन्यथाख्याति

३) बौद्धांची सद्हेतूची संकल्पना

४) ज्ञानाची सविषयत्व

५) शब्दप्रमाण

६) न्याय दर्शनाचे परत: प्रामाण्य.

M.A. (Semester –I) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-108 : Saints of Maharashtra (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

What is the nature of mokṣa and the way towards it according Cakradhara ?

OR

Discuss fully Jñāneśvara's ćidvilāsavāda.

2. Answer in **500** words : **20**

Explain fully the nature of Isvara and Bhakti according to Tukārama.

OR

Write an essay on Rāmadāsa'a doctrine of four-old Mukti.

3. Answer **any two** in **200** words **each** : **20**

1) Explain Cakradhara's views on the nature of knowledge and pramāna.
2) State Jnanesvara's views on the role of jnana, karma and bhakti with regard to mokṣa
3) Write an essay on Tukārama's place in the tradition of saints of Maharashtra.
4) State and explain the nature of Braḥman and Māyā according Rāmadāsa.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Interpretation of Mahānubhāva texts
2) Jñāneśvar's concept of Bhakti
3) Tukārama's approach to vedic and upanisadic philosophy
4) Rāmdāsa's concept of prapaṇca
5) Jñāneśvara's concept of anubhava
6) Rāmdāsa's views nature of Braḥman.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **मूळ** इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही **पहावी**.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

चक्रधरांच्या मतानुसार मोक्षाचे व मोक्षमार्गाचे स्वरूप काय आहे ते स्पष्ट करा.

किंवा

ज्ञानेश्वरांचा चिद्‌विलासवादाची सविस्तर चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

तुकारामांच्या दृष्टिकोनातून ईश्वर आणि भक्ती यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

रामदासांच्या चतुर्विधमुक्ती सिद्धांतावर निबंध लिहा.

३. प्रत्येकी २०० शब्दांत कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या : २०

१) चक्रधरांच्या मतानुसार ज्ञान आणि प्रमाण यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

२) ज्ञान, कर्म आणि भक्ती यांची मोक्षाच्या संदर्भातील भूमिका सांगा.

३) 'महाराष्ट्रातील संतपरंपरेत तुकारामांचे स्थान' यावर एक निबंध लिहा.

४) रामदासांच्या दृष्टिकोनातून ब्रह्म आणि माया यांचे स्वरूप सांगून ते स्पष्ट करा.

४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही **चारांवर** टीपा द्या : २०

१) महानुभाव ग्रंथांचा अन्वयार्थ

२) ज्ञानेश्वरांची भक्ती संकल्पना

३) वैदिक आणि उपनिषदांच्या तत्त्वज्ञानाविषयी तुकारामांचा दृष्टिकोन

४) रामदासांची प्रपंचाची संकल्पना

५) ज्ञानेश्वरांची अनुभवाची संकल्पना

६) रामदासांच्या मतानुसार ब्रह्माचे स्वरूप.

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY (Optional)
PH-105 : Traditional and Propositional Logic
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B.: *i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

1) Define 'logic' and explain its nature.

OR

1) a) What is Syllogism ? Explain the rules of syllogism regarding the quality of propositions. **15**

b) What is a figure of Syllogism ? State all the figures and explain special rules of any one figure. **5**

2. a) What is a Decision Procedure ? State the characteristics of an effective Decision Procedure. **5**

b) Decide with the help of Truth-tables, Shorter-truth-tables or Truth-trees following statement form are Tautologies, contradictories or contingencies (**any three**) : **15**

i) $(p \supset q) \supset [(q \supset r) \supset (p \supset r)]$

ii) $\sim[(p \vee q) \cdot (q \vee p)]$

iii) $[(p \supset q) \cdot \sim p] \supset q$

iv) $(p \equiv q) \supset \sim[(p \cdot q) \vee r]$

v) $(\sim p \supset \wedge q) \supset (\wedge q \vee p)$.

OR

2. a) What is Formal Proof of validity ? **5**

b) From the following non-formal valid argument prove its validity (**any three**) : **15**

1) $A \supset B$
$C \vee D$
$A \vee D$
$\therefore B \vee C$

2) $\sim(E \cdot F)$
$(\sim E \cdot \sim F) \supset (G \cdot H)$
$H \supset G$
$\therefore G$

3) $F \supset R$
$S \supset R$
$\therefore F \supset S$

4) $P \supset Q$
$Q \supset R$
R
$\therefore P$

5) $A \vee \sim B$
$A \supset D$
A
$\therefore \sim B$

3. Answer **any two** : **20**

1) What is opposition ? Explain all the forms of opposition.

2) Distinguish between Truth and Validity.

3) Convert and Obvert the following (**any five**) :

a) All projects are incomplete.

b) Some officers are not punctual.

c) Almost all guest are late.

d) No under-developed country is economically independent.

e) A man is a rational animal.

f) Some books are heavy.

4) Prove the validity of following valid arguments with the help of Direct Proof, Conditional Proof or Indirect Proof. (**any two**)

1) $W \supset X$
$\sim Y \supset \sim X$
$\therefore W \supset Y$

2) $(O \vee P) \supset (Q \vee R)$
$P \vee O$
$\therefore Q \vee R$

3) $(L \supset M) \cdot (N \supset M)$
$L \vee N$
$\therefore M$

4) $(S \cdot T) \vee (U \cdot V)$
$\sim S \vee \sim T \,/\, \therefore U \cdot V$

4. Write notes on **any four** of following : **20**

1) Traditional classification of propositions
2) Moods of syllogism
3) Argument and Argument form
4) Conditional proof
5) Laws of thought
6) Distribution of terms.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न सोडविणे* ***अनिवार्य*** *आहे.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*
iii) *मूळ* ***इंग्रजी*** *प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

1. **500** शब्दांत उत्तर द्या : **20**

1) तर्कशास्त्राची व्याख्या सांगून त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

1) अ) संविधान म्हणजे काय ? संविधानाचे विधानांच्या गुणाविषयीचे नियम स्पष्ट करा. **15**

ब) संविधानाची आकृती म्हणजे काय ? सर्व आकृती द्या व त्यापैकी कोणत्याही एका आकृतीचे विशेष नियम स्पष्ट करा. **5**

2. अ) निर्णय पद्धती म्हणजे काय ? परिणामकारक निर्णय पद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा. **5**

ब) सत्यता कोष्टक, लघुसत्यता कोष्टक किंवा सत्यतावृक्ष पद्धतीच्या सहाय्याचे पुढील विधानबंध सर्वत: सत्य, सर्वत: असत्य किंवा नैमित्तिकतया सत्यासत्य आहेत ते ठरवा. (कोणतेही **तीन**) : **15**

i) $(p \supset q) \supset [(q \supset r) \supset (p \supset r)]$

ii) $\sim[(p \vee q) \cdot (q \vee p)]$

iii) $[(p \supset q) \cdot \sim p] \supset q$

iv) $(p \equiv q) \supset \sim[(p \cdot q) \vee r]$

v) $(\sim p \supset \wedge q) \supset (\wedge q \vee p)$.

OR

2. अ) युक्ततेची आकारिक सिद्धता म्हणजे काय ? **5**

ब) पुढील अयुक्त युक्ति वादांची अयुक्तता सिद्ध करा. (कोणतेही **तीन**) **15**

i) $A \supset B$
$C \vee D$
$A \vee D$
$\therefore B \vee C$

ii) $\sim(E \cdot F)$
$(\sim E \cdot \sim F) \supset (G \cdot H)$
$H \supset G$
$\therefore G$

iii) $F \supset R$
$S \supset R$
$\therefore F \supset S$

iv) $P \supset Q$
$Q \supset R$
R
$\therefore P$

v) $A \vee \sim B$
$A \supset D$
A
$\therefore \sim B$

3. कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या : **20**

1) विरोध म्हणजे काय ? विरोधाचे सर्व प्रकार स्पष्ट करा.

2) सत्यता आणि युक्ततेतील फरक स्पष्ट करा.

3) पुढील विधानांचे परिवर्तन व प्रतिवर्तन करा (कोणतेही **पाच**) :

अ) सर्व प्रकल्प अपूर्ण आहेत.

ब) काही अधिकारी नियमित नाहीत.

क) बहुतेक सर्व पाहुणे उशिरा आले.

ड) कोणताही अविकसित देश आर्थिकदृष्ट्या स्वतंत्र नाही.

इ) माणूस हा विचारशील प्राणी आहे.

फ) काही पुस्तके जड आहेत.

4) पुढील युक्तिवादांची युक्तता प्रत्यक्ष, सोपाधिक किंवा अप्रत्यक्ष पद्धतीने सिद्ध करा. (कोणतेही **दोन**)

1) $W \supset X$
$\sim Y \supset \sim X$
$\therefore W \supset Y$

2) $(O \vee P) \supset (Q \vee R)$
$P \vee O$
$\therefore Q \vee R$

3) $(L \supset M) \cdot (N \supset M)$
$L \vee N$
$\therefore M$

4) $(S \cdot T) \vee (U \cdot V)$
$\sim S \vee \sim T \,/\, \therefore U \cdot V$

4. पुढीलपैकी कोणत्याही **चारांवर** टीपा द्या : **20**

1) विधानांचे पारंपरिक वर्गीकरण

2) संविधानाचे प्रकार (Moods)

3) युक्तिवाद आणि युक्तिवादाकार

4) सोपाधिक सिद्धता

5) विचाराचे नियम

6) पदांचे वितरण.

[3906] – 203

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-203 : Descartes (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

Instructions : *i) Attempt **all** questions.*
*ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*iii) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
   a) Write an essay on Descartes' Rationalism.

   OR

   b) What does Descartes mean' by, 'Cogito ergo sum' ? Discuss.

2. Answer in **500** words : **20**
   a) State and examine the arguments for the existence of God.

   OR

   b) What is the problem of mind-body dualism ? Explain Descartes' interactionism as a response to it.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
   a) Explain the notion of epistemological shift
   b) State and discuss the doctrine of innate ideas
   c) Explain Descartes' view of the possibility of error
   d) State and examine Descartes' notional corporeal substance.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
   a) Knowledge as a tree
   b) Primacy of subject
   c) Rules for the direction of mind
   d) Descartes' views on perception
   e) Clear and distinct ideas
   f) Distinguishing features of Descartes' method of doubt.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न **सोडवावेत.***
*ii) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*iii) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) देकार्तच्या बुद्धीवादावर निबंध लिहा.

किंवा

ब) 'मी विचार करतो त्या अर्थी भी आहे' या कथनाने देकार्तल काय अभिप्रेत आहे ? चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठीचे युक्तिवाद सांगून त्यांचे परीक्षण करा.

किंवा

ब) शरीर–मन द्वैतवादाची समस्या काय आहे ? समस्येल प्रतिसाद म्हणून देकार्तचा आंतरक्रियावाद स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दांत लिहा : २०

अ) ज्ञानमीमांसीय कलटणी ही कल्पना स्पष्ट करा.

ब) उपजत कल्पनांचा सिद्धांत सांगून त्याची चर्चा करा.

क) प्रमादाच्या शक्यतेबाबतचा देकार्तचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

ड) देकार्तची मूर्तद्रव्य ही कल्पना सांगून तिचे परीक्षण करा.

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) ज्ञानवृक्ष

ब) ज्ञात्याचे (विषयी) प्राथमिकत्व

क) मनाल मार्गदर्शन करणारे नियम

ड) इंद्रियानुभवाविषयी देकार्तचे विचार

इ) स्वच्छ आणि स्पष्ट कल्पना

फ) देकार्तच्या संशयपद्धतीची व्यवच्छेदक लक्षणे.

[3906] – 301

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-301 : Ethics and Metaethics – Ethics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
   a) Discuss Aristotle's views on virtue as 'The Golden Mean'.

   OR

   b) Discuss Tom Regan's views an animal rights. How does it differ from that of Peter Singer ?

2. Answer in **500** words : **20**
   a) State and explain Mill's principle of utility.

   OR

   b) What according to Stevenson is the significance of emotive terms in ethical discourse ? Discuss.

3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**
   a) Communitarian approach to virtue ethics
   b) Hypothetical imperative and categorical imperative
   c) Hargrove's weak anthropocentric intrinsic value
   d) Moore's contribution to metaethics.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
   a) Ross on prima facie duties
   b) Searle's naturalism
   c) Anscombe's critique of modern moral philosophy
   d) Okin on moving away from gender
   e) Nature as the value producer
   f) Ayer's emotivism.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **सोडवावेत.***
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही **पहावी.***

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) 'सद्‌गुण म्हणजे सुवर्णमध्य' याविषयी ॲरिस्टॉटल यांच्या विचारांची चर्चा करा.

किंवा

ब) टॉम रेगन यांच्या प्राणीहक्कांविषयी विचारांची चर्चा करा. ते विचार पीटर सिंगर यांच्या विचारांहून कसे भिन्न आहेत ?

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) मिल् यांचे उपयुक्ततेचे तत्त्व सांगून ते स्पष्ट करा.

किंवा

ब) स्टीव्हन्सन यांच्या मतानुसार नैतिक चर्चेत भावनात्मक संज्ञांचे महत्त्व काय असते ? चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोहोंवर** प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) सद्‌गुणनीतिशास्त्राविषयी समुदायवादी भूमिका

ब) निरुपाधिका आदेश व सोपाधिक आदेश

क) हारग्रोव्ह यांचे दुर्बल मानवकेंद्री आंतरिक मूल्य

ड) मूर यांचे अधिनीतिशास्त्रास योगदान.

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) 'प्रथमदर्शनी कर्तव्ये' याविषयी रॉस यांचे विचार

ब) सर्ल यांचा नैसर्गिकतावाद

क) आधुनिक नैतिक तत्त्वज्ञानावर ॲन्सकोम्ब यांची टीका

ड) लिंगभावापासून दूर जाण्याविषयी ओकिन यांचे विचार

इ) निसर्ग–मूल्यनिर्माता

फ) एअर यांचा भावनिकतावाद.

[3906] – 303

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-303 : Aesthetics (Western and Indian) (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
   a) Discuss in detail the nature and features of aesthetic judgement.

   OR

   b) State and examine the view that art is a symbolic form. (Susanne Langer)

2. Answer in **500** words : **20**
   a) State and discuss the nature, classification and importance of the concept of *Bhava*.

   OR

   b) Is *Rasa* internal or external ? Discuss.

3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**
   a) Distinction between ordinary experience and aesthetic experience
   b) Robust realism
   c) *Natyadharmi* and *Lokdharmi*
   d) Concept of *Alamkara*.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**
   a) Concept of beauty
   b) Art as communication
   c) *Siddhis*
   d) *Santarasa*
   e) *Sadharanikaran*
   f) Concept of *Riti*.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *१) **सर्व** प्रश्न **सोडवावेत.***
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही **पहावी.***

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) सौंदर्यात्मक विधानाचे स्वरूप व त्याची वैशिष्ट्ये यांची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

ब) 'कला म्हणजे प्रतीकात्मक आकृतिबंध (सुसान लँगर)' हा दृष्टिकोन मांडून त्याचे परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) 'भाव' संकल्पनेचे स्वरूप, वर्गीकरण आणि महत्त्व यांची चर्चा करा.

किंवा

ब) रस हा अंतर्गत असतो की बाह्य ? चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोहोंवर** प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) सामान्य अनुभव व सौंदर्यानुभव यांमधील भेद

ब) सशक्त वास्तववाद

क) नाट्यधर्मी व लोकधर्मी

ड) 'अलंकार' संकल्पना

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : २०

अ) 'सौंदर्य' संकल्पना

ब) कला म्हणजे संप्रेषण

क) सिद्धी

ड) शांतरस

इ) साधारणीकरण

फ) 'रीति' संकल्पना.

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
PHILOSOPHY (Optional)
PH-305 : Yoga (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

Instructions : *1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

A) Explain Patanjali's concept of Yoga as Cittavrttinirodha.

OR

B) What is Kriyayoga ? What is its role in Yoga as a whole ?

2. Answer in **500** words : **20**

A) Explain the concept of Samyama and its results in terms of Siddhis.

OR

B) Bring out the role of Yoga towards the realization of Vedanta.

3. Write notes of **250** words **each** on **any two** : **20**

1) Cittabhumis
2) Prajnā
3) Nature and role of Pratyahara
4) Salient features of Buddhist Yoga.

4. Write notes of **100** words **each** on **any four** : **20**

1) Nature and types of vairagya
2) Nature of Isvara
3) Kaivalya
4) Yamas and Niyamas
5) Hathayoga
6) Avidya.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडवावेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही **पहावी.***

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) 'योग म्हणजे चित्तवृत्तिनिरोध ? ही पतंजलिंची संकल्पना स्पष्ट करा.

किंवा

ब) क्रियायोग म्हणजे काय ? त्याचे एकूण योगातील कार्य काय ?

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) 'संयम' ही संकल्पना स्पष्ट करा. संयमाचे सिद्धिरूप परिणाम स्पष्ट करा.

किंवा

ब) वेदान्ताच्या साक्षात्कारासाठी योगाचे कार्य स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोहोंवर** प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : २०

१) चित्तभूमी

२) प्रज्ञा

३) प्रत्याहाराचे स्वरूप व कार्य

४) बौद्ध योगाची ठळक वैशिष्ट्ये

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत टीपा लिहा : २०

१) वैराग्याचे स्वरूप व प्रकार

२) ईश्वराचे स्वरूप

३) कैवल्य

४) यम आणि नियम

५) हठयोग

६) अविद्या.

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
PHILOSOPHY (2008 Pattern) (Optional)
PH-306 : Phenomenology

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**
   a) Discuss Husserl's critique of psychologism.

   OR

   b) Merleau Ponty on perception as immanent and transcendent.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**
   a) Husserl on transcendental ego and the problem of solipsism.

   OR

   b) Heidegger's views on phenomenology as revelation of what shows itself rather than method.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
   i) Free imaginative variation
   ii) Epoche
   iii) Human existence as embodied
   iv) Zeug v/s descartes dualistic attitude to the world.

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**
   i) Husserl's critique of naturalism
   ii) Husserl on the search for inter subjectivity and *Lebenswelt*.
   iii) Intentionality as active perception
   iv) Merleau Ponty on perception as pre-reflective lived experience
   v) Distinction between Husserl and Brentano's views on intentionality
   vi) An illustration of phenomenological ontology.

[3906] – 401

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-401 : Philosophy of Language (Indian and Western)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

a) What are the basic issues of Indian philosophy of language ?

OR

b) Elucidate the Vyakaran approach to language w.r.t. Sphotavada.

2. Answer in **500** words : **20**

a) Explain Austin's notion of speech acts.

OR

b) Discuss Ricoeur's idea of the conflict of interpretations.

3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**

a) The relevance of Naya to the Jaina philosophy of language.

b) Barthes contribution to structuralism.

c) Nature of Sabdabodha according to Nyaya.

d) All philosophy is a critique of language. Discuss critically.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

a) Sabda as Paudagalika

b) Apoha

c) Apauruseyavada

d) Subject matter of philosophy of language

e) Ricoeur on understanding and interpretation

f) Language games or Carnap's intentionality.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*३) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) भारतीय भाषा तत्त्वज्ञानाच्या संदर्भात कोणत्या समस्या आहेत.

किंवा

ब) वैयाकरण्यांचा स्फोटविषयक दृष्टिकोन सविस्तर लिहा.

२. प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) ऑस्टीनची उक्तीकृती विषयक संकल्पना.

किंवा

ब) रिकरच्या अन्वयार्थांमधील संघर्षाच्या संकल्पनेवर चर्चा करा.

३. खालीलपैकी **दोहांवर २५०** शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) जैनांच्या तत्त्वज्ञानातील 'नय'ची भाषेच्या संदर्भातील समर्पकता सांगा.

ब) बार्थचे संरचनावादातील योगदान.

क) नैयायिकांच्या मते शब्दबोधाचे स्वरूप.

ड) 'तत्त्वज्ञान ही भाषेची समीक्षा असते' यावर चिकित्सात्मक चर्चा करा.

४. खालीलपैकी **चारांवर १००** शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) शब्दाचे पुद्गलीक स्वरूप

ब) अपोह

क) अपौरुषेयवाद

ड) भाषेच्या तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास विषय

इ) रिकरच्या मते समज आणि अन्वयार्थ

फ) भाषा खेळ किंवा कार्नपचे आंतरार्थ विषयक विचार.

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-406 : Jainism (Optional) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

Explain fully the nature of reality according to Jainism.

OR

Explain the nature and classification of Jivas according to Jainism.

2. Answer in **500** words : **20**

Elaborate the notion of Triratna.

OR

What is Vrata ? Explain fully Anuvratas and Mahavratas.

3. Answer **any two** in **200** words **each** : **20**

1) Elaborate Syadvada as a method of describing reality
2) Discuss the nature of Jaina atomism
3) Explain in details the nature of tattvas
4) Discuss nature and significance of Gunavratas.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Nayavada
2) Pudgal
3) Dharmastikaya and Adharmastikaya
4) Ahimsa
5) Gunasthanas
6) Sallekhana.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक** आहेत.*

*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*

*३) **मूळ** इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही **पहावी**.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

जैन तत्त्वज्ञानानुसार सत्‌चे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

जैन तत्त्वज्ञानानुसार जीवांचे स्वरूप आणि वर्गीकरण स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

त्रिरत्न ही संकल्पना विशद करा.

किंवा

व्रत म्हणजे काय ? अणुव्रते आणि महाव्रते सविस्तर स्पष्ट करा.

३. प्रत्येकी २०० शब्दांत कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या : २०

१) सत्‌चे वर्णन करण्याची एक पद्धती म्हणून स्याद्‌वाद विशद करा.

२) जैन अणुवादाच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

३) तत्त्वांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

४) गुणव्रतांचे स्वरूप आणि महत्त्व यांची चर्चा करा.

४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही **चारांवर** टीपा द्या : २०

१) नयवाद

२) पुद्‌गल

३) धर्मास्तिकाय आणि अधर्मास्तिकाय

४) अहिंसा

५) गुणस्थान

६) सल्लेखना.

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH 103 : Plato (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B.: *i) Attempt **all** questions.*
*ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words. **20**

   a) Critically discuss the relation between virtue and knowledge. (Dialogue Meno)

   OR

   b) Explain Plato's criticism of Protagoras' doctrine 'Man is the measure of all things'.

2. Answer in **500** words. **20**

   a) 'All is one, being can't be many', discuss after the dialogue Parmenides.

   OR

   b) Elaborate Plato's distinction between opinion and knowledge with reference to the dialogue republic.

3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**

   a) Critically discuss the recollection theory of knowledge.

   b) Explain Socrates' role as an intellectual midwife.

   c) State and discuss Parmenides' criticism of the theory of forms.

   d) Bring out the relevance of Plato's allegory of cave.

4. Answer **any four** in **100** words **each** : **20**

a) Function of philosophy

b) Ideal state

c) Whole and part

d) Knowledge as true belief

e) Wisdom

f) Method of dialogue.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न सोडवावेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*
iii) मूळ ***इंग्रजी*** *प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०

अ) मूल्य आणि ज्ञान यांतील संबंधाची चिकित्सक चर्चा करा. (मिनो संवाद)

किंवा

ब) प्रोटगोरसच्या 'मनुष्य हा च सर्व गोष्टींचा मापदंड आहे'. या सिद्धांतावरील प्लेटोची टीका स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. २०

अ) 'सर्व एक आहे, सत् अनेक असू शकतनाही'. पारमिनाइड्स् या संवादाच्या अनुरोधाने चर्चा करा.

किंवा

ब) रिपब्लिक या संवादाच्या संदर्भात प्लेटोन मत आणि ज्ञान यांत केलला फरक विस्ताराने सांगा.

३. कोणत्याही **दोहोंची** उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दांत सांगा. २०

अ) ज्ञाना विषयीच्या अनुस्मरण उपपत्तीची चिकित्सक चर्चा करा.

ब) बौद्दिक सुईण म्हणून सॉक्रेटिसची भूमिका स्पष्ट करा.

क) आकारांच्या उपपत्तीवरील पारमिनाइड्सची टीका सांगून तिची चर्चा करा.

ड) प्लेटोने सांगितलेल्या गुहेच्या रूपकाची प्रस्तुतता विशद करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टीपा लिहा. **२०**

अ) तत्त्वज्ञानाचे कार्य

ब) आदर्श राज्य

क) समष्टी आणि व्यष्टी

ड) ज्ञान म्हणजे सत्य मत

इ) शहाणपण

फ) संवाद पद्धती.

[3906] – 105

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
(Optional) (2008 Pattern)
PHILOSOPHY PH.104 : BUDDHISM

Time: 3 Hours Max. Marks: 80

Instructions : *1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

   a) What are three jewels of Buddhism ? Explain.

   b) Explain the nature of Kushal Mulas and bring out their importance in attainment of Nirvana.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

   a) Explain the nature of Ashtangika marga and bring out its importance in Buddhist ethics.

   b) Explain the nature of Sunyavada.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

   a) Elaborate the philosophical position of Madhyamika.

   b) What is Shila ?

   c) Nature of Avidya; explain.

   d) Explain the importance of Satkayadrishati.

4. Write notes on **any four** in **100** words : **20**

   a) Buddha's silence on Avyakrit Prashanas

   b) Nature of Trishana

   c) Vipashana

   d) Dharmachakrapravartana

   e) Role of Reson in Buddha's teaching

   f) Philosophy of Makkhali Goshala.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक.***
*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा. **२०**

अ) बौद्ध धर्मातील तीन रत्ने कोणती ते स्पष्ट करा.

ब) कुशल मूलांचे स्वरूप सांगून त्यांचे निर्वाणप्राप्तीतील महत्त्व सांगा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नांचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा. **२०**

अ) अष्टांगिक मार्गाचे स्वरूप सांगून त्याचे बौद्ध नीतिशास्त्रातील महत्त्व स्पष्ट करा.

ब) शून्यवादाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची **२५०** शब्दांत उत्तरे लिहा. **२०**

अ) माध्यमिकांची तात्त्विक भूमिका स्पष्ट करा.

ब) शील म्हणजे काय ?

क) अविद्येचे स्वरूप स्पष्ट करा.

ड) सत्कायदृष्टीचे महत्त्व विशद करा.

४. कोणत्याही **चार** टीपा प्रत्येकी **१००** शब्दांत लिहा. **२०**

अ) अव्याकृत प्रश्नांवरील गौतमबुद्धांचे मौन

ब) तृष्णेचे स्वरूप

क) विपश्यना

ड) धर्मचक्रप्रवर्तन

इ) गौतम बुद्धांच्या शिकवणीतील बुद्धीची भूमिका

फ) मख्खली गोसालांनी सांगितलेले तत्त्वज्ञान.

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY (Optional) (2008 Pattern)
PH - 106 : Analytic Philosophy (Early Phase)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

Instructions: *1) Attempt **All** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

a) Discuss the nature and significance of Russell's theory of definite descriptions.

OR

b) Bring out the significance of Moore's commitment to Common-sense.

2. Answer in **500** words : **20**

a) State and examine Ayer's principle of verifiability.

OR

b) State and discuss Ryle's analysis of systematically misleading propositions.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

a) 'There is no single philosophy of analysis'. Discuss.

b) State and explain Moore's reasons for the analysis of the statement, 'To be is to be perceived'.

c) Examine Wittgenstein's picture theory of meaning.

d) State and discuss Strawson's views on Russell's theory of descriptions.

4. Answer **any four** in **100** words : **20**

a) Reference of a term and sentence according to Frege.

b) Moore's method of analysis.

c) Russell's solution to Meinong's puzzle.

d) Wittgenstein's view of philosophy in Tractatus.

e) Logical positivism.

f) Linguistic turn in philosophy.

मराठी रूपांतर

सूचना : *१) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक** आहे.*
*२) उजवीकडील **अंक** पूर्ण गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या **२०**

अ) रसेलच्या निश्चित वर्णनाच्या उपपत्तीचे स्वरूप आणि महत्त्व यांची चर्चा करा.

किंवा

ब) सर्वसाधारण समाजाशी मूरच्या असलेल्या बांधिलकीचे महत्त्व विशद करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या **२०**

अ) एअरचे प्रत्यंतर क्षमतेचे तत्त्व सांगून त्याचे परीक्षण करा.

किंवा

ब) पद्धतशीरपणे दिशाभूळ करणाच्या विधानांचे राईलने केलेले विश्लेषण सांगून त्याची चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोहोंची** उत्तरे **२५०** शब्दांत लिहा. **२०**

अ) 'विश्लेषणाचे असे एकमेव तत्त्वज्ञान नाही.' चर्चा करा.

ब) 'अस्तित्व म्हणजे इंद्रियसंवेदन' या विधानांचे विश्लेषण मूरने का केले ती कारणे सांगा आणि स्पष्ट करा.

क) विट्गेन्स्टाईनच्या अर्थविषयक चित्र उपपत्तीचे परीक्षण करा.

ड) रसेलच्या वर्णनाच्या उपपत्तीवरील स्ट्रॉसनचे विचार सांगून त्यांची चर्चा करा.

४. कोणत्याही **चारांवर १००** शब्दांत टीपा लिहा. **२०**

अ) फ्रेगच्या मतानुसार पद आणि वाक्य यांचे निर्देशन

ब) मूरची विश्लेषणाची पद्धती.

क) मिनाँगच्या कोड्याचे रसेलने निराकरण केलेले.

ड) ट्रॅक्टॅटसलानुसरून –विट्गेन्स्टाईनचा तत्त्वज्ञाना विषयीचा दृष्टिकोन.

इ) तार्किक प्रत्यक्षार्थवाद.

फ) तत्त्वज्ञानातील भाषिक वळण.

[3906] – 110

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY (Optional)
PH 107 : Sāṁkhya (2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

Instructions : *1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

A) Trace the origins of Sāṁkhya in the Upanishads.

OR

B) Explain fully the Sāṁkhya theory of knowledge. **20**

2. Answer in **500** words : **20**

A) Explain in detail the Sāṁkhya process of evolution.

OR

B) Draw out the similarities and differences between Sāṁkhya and Vedanta. **20**

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

1) How are the Trigunas related with each other ?
2) What are the three types of Duhkhas ?
3) What are the eight forms of Buddhi ?
4) What is the nature of Kaivalya ?

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Obstacles in Pratyaksa
2) Satkaryavāda
3) Puruṣabahutva
4) Avyakta
5) Antahkaraṇa
6) Tanmatra.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडवावेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे पूर्ण **गुण** दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) सांख्य दर्शनाच्या उपनिषदांमधील उगमाचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) सांख्यांचा ज्ञानमीमांसेची सविस्तर मांडणी करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) सांख्यांच्या उत्क्रांती प्रक्रियेचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

किंवा

ब) सांख्य आणि वेदान्त यांच्यामधील साम्य आणि भेदांचे विवेचन करा.

३. कोणत्याही **दोहोंची** प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०

१) त्रिगुणांचा एकमेकांशी संबंध कसा असतो ?

२) दु:खाचे तीन प्रकार कोणते ?

३) बुद्धीचे आठ प्रकार कोणते ?

४) कैवल्याचे स्वरूप कसे असते ?

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी १०० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : २०

१) प्रत्यक्ष ज्ञानातील अडथळे

२) सत्कार्यवाद

३) पुरुषबहुत्व

४) अव्यक्त

५) अंत:करण

६) तन्मात्र.

[3906] – 201

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-201 : PROBLEMS IN WESTERN EPISTEMOLOGY
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B.: *i) Attempt **all** questions.*
*ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words. **20**

   a) Discuss in detail Gettier's problem.

   OR

   b) State and examine Foundationalism as a theory of knowledge.

2. Answer in **500** words. **20**

   a) Critically examine representative realism.

   OR

   b) Discuss the nature and role of a priori knowledge.

3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**

   a) How does scepticism challenge the possibility of knowledge ? Discuss.

   b) State and examine the pragmatic theory of truth.

   c) Discuss in detail the use theory of meaning.

   d) Elaborately explain the distinction between synthetic and analytic propositions.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each**. **20**

   a) Plato's notion of belief

   b) Semantic theory of truth

   c) Phenomenalism

   d) Denotative theory of meaning

   e) Rationalist approach to knowledge

   f) Coherence theory of truth.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न सोडवावेत.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

१. ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. २०

अ) गेटिअरच्या समस्येंची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

ब) ज्ञानाची उपपत्ती म्हणून पायाभूततावाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा. २०

अ) प्रातिनिधिक वास्तववादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

किंवा

ब) अनुभवपूर्व ज्ञानाचे स्वरूप आणि कार्य यांची चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दांत लिहा. २०

अ) ज्ञानाच्या शक्यतेला संशयवाद कसे आव्हान देतो ? चर्चा करा.

ब) सत्यताविषयक फलप्रामाण्यवादी उपपत्ती सांगून तिचे परीक्षण करा.

क) अर्थविषयक उपयोगिता उपपत्तीची सविस्तर चर्चा करा.

ड) संश्लेषक आणि विश्लेषक विधानांतील फरक तपशीलवार स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टीपा लिहा. २०

अ) प्लेटोची मतविषयक कल्पना.

ब) सत्यताविषयक अर्थ उपपत्ती.

क) इंद्रियगोचर वाद.

ड) अर्थ विषयक निर्देशार्थ उपपत्ती.

इ) ज्ञानाबाबतचा बुद्धीवादी दृष्टिकोन.

फ) सत्यताविषयक सुसंवाद उपपत्ती.

[3906] – 202

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-202 : Problems in Indian Metaphysics
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours Max. Marks : 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

A) Explain the Advaita Vedanta view that Sat is Kutasthanitya.

OR

B) What is the nature of self according to Advaita Vedanta ?

2. Answer in **500** words : **20**

A) Explain the nature of the world according to Buddhism.

OR

B) Explain the nature of causation according to Nyaya.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

1) What is Ramanuja's view of the world ?
2) What is Sat according to Buddhism ?
3) Why do Samkhyas reject Asatkaryavada ?
4) What are the characteristics of Self according to Jainism ?

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Anatmavada.
2) Liberation according to Samkhya.
3) World according to Carvakas.
4) Status of Universals according to Nyaya.
5) Liberation according to Buddhism.
6) Pratibimbavada.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **मूळ** इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

अ) 'सत् हे कूटस्थनित्य आहे' हे वेदान्तमत स्पष्ट करा.

किंवा

ब) अद्वैत वेदान्तानुसार 'स्व'चे स्वरूप स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

अ) बौद्ध मतानुसार जगाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

ब) नैय्यायिकांच्या मतानुसार कारणकार्यसंबंधाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोहोंची** उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दांत लिहा : २०

१) रामानुजांचा जगाविषयीचा दृष्टिकोन काय आहे ?
२) बौद्ध दर्शनानुसार सत्‌चे रूप काय आहे ?
३) सांख्य असत्कार्यवाद का नाकारतात ?
४) जैन दर्शनानुसार 'स्व'ची वैशिष्ट्ये कोणती ?

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टीपा लिहा : २०

१) अनात्मवाद
२) सांख्यमतानुसार मोक्षाचे स्वरूप
३) चार्वाकमतानुसार जगाचे स्वरूप
४) न्यायदर्शनानुसार 'सामान्यांचे' स्थान
५) बौद्धदर्शनानुसार मोक्षाचे स्वरूप
६) प्रतिबिंबवाद.

[3906] – 204

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-204 : Advaita Vedānta (Optional)
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours Max. Marks: 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in detail **any one** of the following (**500** words) : **20**

   a) Explain the nature of Pranava as symbol of Brhaman.

   b) Elaborate the nature of Gaudapada's dialectic method.

2. Answer in detail **any one** of the following (**500** words) : **20**

   a) Explain the nature of Adhyasa and bring out its importance in Shankara's philosophy.

   b) Discuss Shankar's criticism on Buddhist schools.

3. Write essays- **any two** of the following (**250** words) : **20**

   a) Nature of dream

   b) Vaitathya

   c) Dharmajijnasa

   d) Shankar's concept of Moksa.

4. Write notes of **any two** of the following (**100** words) : **20**

   a) Gaudapada's concept of Moksa

   b) Deep sleep

   c) Turiya

   d) Brahmajijnasa

   e) Tatasthalakasana of Brhaman

   f) Nature of Jiva according to Shankar.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **आनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०

१) बेह्मनचे प्रतिक म्हणून ओंकारचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

२) गौडपादांच्या द्वंद्वात्मक पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०

१) अध्यासाचे स्वरूप सांगून शंकराचार्यांच्या तत्त्वज्ञानातील महत्त्व स्पष्ट करा.

किंवा

२) शंकराचार्यांच्या बौद्ध तत्त्वज्ञानावरील टीके विषयी चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही **दोहोवर** निबंध लिहा (२५० शब्द) : २०

१) स्वप्नाचे स्वरूप

२) वैतथ्य

३) धर्मजिज्ञासा

४) शंकराचार्याची मोक्षविषयक संकल्पना.

४. कोणत्याही **दोहोवर** टीपा लिहा (१०० शब्द) : २०

१) गौडपादांची मोक्षविषयक संकल्पना

२) सुषुप्ति

३) तुरिय

४) ब्रह्मजिज्ञासा

५) ब्रह्मनचे तटस्थलक्षण

६) शंकराचार्यांची जीवविषयक मत.

[3906] – 205

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY (2008 Pattern)
PH - 205 : Gandhian Philosophy (Optional)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B.: *1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1 Answer **any one** in **500** words : **20**

a) Explain fully 'Anasakti-yoga'.

OR

b) Discuss critically Gandhi's conception of ideal society (Ramarajya).

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

a) Explain in detail Gandhian conception of Swaraj.

OR

b) Discuss critically Tagore- Gandhi views on the modernity.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

i) 'Relation between truth and Non-Violence'. Explain fully.

ii) Discuss the doctrine of Varnasramadharma.

iii) Write a note on Civil Disobedience.

iv) Discuss critically the Doctrine of Bread labour.

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**

i) Truth is God.

ii) The status and role of women.

iii) Gandhi's approach to Varna, Jati and Untouchability.

iv) Gandhi's view on education.

v) Swadeshi.

vi) Satyagraha.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे प्रश्नांचे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) 'अनासक्ती-योग' पूर्णतः स्पष्ट करा.

किंवा

ब) गांधींची आदर्श समाज (रामराज्य) या संकल्पनेची चिकित्सक चर्चा करा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : १०

अ) गांधींची स्वराज्य संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) गांधी-टागोर यांच्या आधुनिकरण बाबतच्या मताची चिकित्सक चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोहोंचे** प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०

i) 'सत्य व आहिंसा यातील संबंध' पूर्णतः स्पष्ट करा.

ii) वर्णाश्रमधर्म सिद्धांताची चर्चा करा.

iii) सविनय कायदेभंग यावर टीप लिहा.

iv) अन्नासाठी श्रम या सिद्धांताची चिकित्सक चर्चा करा.

४. कोणत्याही **चारवर** संक्षिप्त टीप लिहा (प्रत्येकी १०० शब्दात) : २०

i) 'सत्य ह्याच ईश्वर'

ii) स्त्रि यांचा दर्जा व कार्य

iii) वर्ण, जाति आणि अस्पृश्यता यांबाबत गांधींचा दृष्टिकोन

iv) गांधींचा शिक्षणा बाबतचा दृष्टिकोन

v) स्वदेशी

vi) सत्याग्रह.

[3906] – 207

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY (2008 Pattern)
PH-206 : Early Wittgenstein
(Optional)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. : *1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

a) Discuss in detail Philosophical background of early Wittgenstein.

OR

b) Explain fully "Objects are simple".

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

a) What is Solipsism ? Discuss Wittgenstein's criticism of it.

OR

b) Discuss critically Wittgenstein's view about essentialism.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

i) State and discuss Kant and Schopenhauer's influence on Wittgenstein.

ii) Discuss critically relation between proposition and world.

iii) Discuss saying-showing dichotomy.

iv) Explain in detail Wittgenstein's picture theory of meaning.

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**

i) Russell's rejection of traditional logic.

ii) Inter-relation between propositions and fact.

iii) The status of metaphysical-self.

iv) Family resemblance.

v) 'Words as tools'.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रन्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे प्रश्नांचे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा : **२०**

अ) पूर्व विट्गेन्स्टाइनच्या तात्विक पार्श्वभूमीची सविस्तर चर्चा करा

किंवा

ब) 'वस्तू सरल आहेत' सविस्तर स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा : **२०**

अ) अहंकेंद्रवाद म्हणजे काय ? विट्गेन्स्टाइनच्या त्यावरील टीकेची चर्चा करा.

किंवा

ब) विट्गेन्स्टाइनच्या सारतत्त्ववाद संकल्पनेची चिकित्सक चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोहोंचे** प्रत्येकी **२५०** शब्दांत उत्तर लिहा : **२०**

i) विट्गेन्स्टाइनवरील कांट व शोपेनहाऊअर यांचा प्रभाव सांगून त्यांची चर्चा करा.
ii) विधान आणि विश्व यातील संबंधावर चिकित्सक चर्चा करा.
iii) कथन करणे–दर्शविणे या द्वंद्वाची चर्चा करा.
iv) विट्गेन्स्टाइनची अर्थ विषयक चित्राची उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही **चारवर** संक्षिप्त टीपा लिहा (प्रत्येकी **१००** शब्द) : **२०**

i) रसेलने पारंपरिक तर्कशास्त्राचे केलेले खंडण.
ii) विधान व वस्तु–तथ्य यांच्या अंतर्गत संबंध.
iii) सत्ताशास्त्रीय–स्व चा दर्जा.
iv) कुलसाम्य.
v) शब्द म्हणजे उपकरण (साधने).

[3906] – 208

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH – 208 : Nyaya Epistemology and Logic (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

*N.B. : 1) **All** questions are **compulsory.***
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in detail **any one** of the following (**500** words) : **20**
   a) Explain the nature of Atma and bring out its importance in knowledge.
   b) Explain the nature of Vyapti and its kinds.
2. Answer in detail **any one** of the following (**500** words) : **20**
   a) What is Panchavayavi-Vakya ? Explain.
   b) Explain the nature of Abhava and its kinds.
3. Write essays on **any two** of the following (**250** words) : **20**
   a) Anubhava
   b) Drstanta
   c) Upamana
   d) Paksata
4. Write notes of **any two** of the following (**100** words) : **20**
   a) Avacchedakata
   b) Nirupakata
   c) Asiddha Hetvabhasa
   d) Smrti
   e) Sabdabodha
   f) Hetu.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे पूर्ण **गुण** दर्शवितात.*
*३) **मूळ** इंग्रजीप्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

१) आत्म्याचे स्वरूप सांगून त्याचे ज्ञानाच्या संदर्भातील महत्त्व विशद करा.

किंवा

२) व्याप्ति आणि तिच्या प्रकारांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

१) पंचावयवी वाक्य म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.

किंवा

२) अभावाचे स्वरूप सांगून त्याचे प्रकार सांगा.

३. पुढीलपैकी **दोनवर** निबंध लिहा (250 शब्दांत) : २०

१) अनुभव

२) दृष्टांत

३) उपमान

४) पक्षता.

४. पुढीलपैकी **दोनवर** टीपा लिहा (100 शब्दांत): २०

१) अवच्छेदकता

२) निरूपकता

३) असिद्ध हेत्वाभास

४) स्मृति

५) शब्दबोध

६) हेतु.

[3906] – 210

M.A. (Semester – II) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH - 206 : Philosophy of Religion (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

*N.B.: 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1 Answer in **500** words : **20**

Discuss the problem regarding the role of faith and reason in religion.

OR

Discuss fully Freudian analysis of religious experience.

2. Answer in **500** words : **20**

State and examine the Cosmological argument to prove the existence of God.

OR

Discuss fully Marxian critique on religion.

3. Answer **any two** in **200** words **each** : **20**

1) Explain the nature of religion as a social projection.
2) Explain the nature of religious inquiry.
3) Discuss the problem of evil.
4) Explain fully the concept of Divine Grace.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Semetic religion.
2) Fatalism.
3) Nature of observer in religion.
4) Role of prophet in religion.
5) Ontological argument for existence of God.
6) Secular morality.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक** आहेत.*
*२) उजवीकडील अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या **२०**

धर्मामधील श्रद्धा आणि विवेक/तर्क यांच्या भूमिकेसंबंधीच्या समस्यांची चर्चा करा.

किंवा

धार्मिक अनुभवाच्या फ्रॉईड यांनी केलेल्या विश्लेषणाची चर्चा सविस्तर करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या **२०**

ईश्वराच्या अस्तित्वाच्या सिद्धीचा कारणाधिष्ठित युक्तिवाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.

किंवा

मार्क्स यांनी धर्माची केलेली चिकित्सेची चर्चा करा.

३. प्रत्येकी २०० शब्दांत कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या. **२०**

१) सामाजिक प्रक्षेपण म्हणून धर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.

२) धार्मिक शोधाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

३) दुरिताच्या समस्येची चर्चा करा.

४) दैवी कृपा ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

४. प्रत्येकी १०० शब्दांत कोणत्याही **चारांवर** टीपा द्या **२०**

१) सेमेटिक धर्म.

२) नियतवाद.

३) धर्मातील निरीक्षकाचे स्वरूप.

४) धर्मातील धर्मगुरुंची भूमिका.

५) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठी सत्ताशास्त्रीय युक्तिवाद.

६) धर्मनिरपेक्ष नीती.

[3906] – 302

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH 302 : Indian Philosophies of Life
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours Max. Marks: 80

N.B. *: 1)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
2) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*
3) ***All*** *questions carry* ***equal*** *marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

a) Discuss elaborately the concept of Dharma.

OR

b) State and examine Prof. K.J. Shah's views on the theory of *Purusartha.*

2. Answer in **500** words : **20**

a) Explain Patanjali's *Astanga Yoga*.

OR

b) State and examine the traditional doctrine of *Karma* and rebirth.

3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**

1) Gita concept of *Sthitprajna*
2) Jaina notion of *Triratna*
3) Concept of Rta
4) Moksa centric concept of *Purusartha.*

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) *Yajna*
2) *Apavarga*
3) *Jnanayoga*
4) *Niyam (Astanga Yoga)*
5) *Svadharma*
6) *Sadharanadharma.*

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडवावते .*
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) धर्म संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

ब) प्रा.के.जे.शहा यांची पुरुषार्थ उपपत्तीबद्दलची मते सांगून त्यांचे परीक्षण करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) पतंजलिंच्या अष्टांग योगाचे स्पष्टीकरण करा.

किंवा

ब) कर्म आणि पुनर्जन्म यांच्या पारंपरिक सिद्धान्ताची मांडणी व त्याचे परीक्षण करा.

३. कोणत्याही **दोहोंवर** प्रत्येकी २५० शब्दांत टीपा लिहा : २०

१) गीतेतील स्थितप्रज्ञ संकल्पना.

२) जैनांची त्रिरत्न कल्पना

३) ऋत संकल्पना

४) पुरूषार्थाची मोक्षकेंद्री संकल्पना.

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी २५० शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा. २०

१) यज्ञ

२) अपवर्ग

३) ज्ञानयोग

४) नियम (अष्टांगयोग)

५) स्वधर्म

६) साधारण धर्म.

[3906] – 304

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
PHILOSOPHY (2008 Pattern)
PH - 304 : Ambedkar (Optional)

Time: 3 Hours Max. Marks: 80

N.B. *: 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

State and discuss the major stages of the development of Dr. Ambedkar's thought.

OR

Critically discuss Dr. Ambedkar's criticism of Soul, God and Brahman.

2. Answer in **500** words : **20**

Did Dr. Ambedkar accept the Four Noble Truths as the core of Buddha's teaching ? Explain.

OR

Compare Dr. Ambedkar's and Karl Marx's views on ideal society.

3. Answer **any two** in **250** words each : **20**

1) Explain fully Dr. Ambedkar's analysis of caste system and ways of abolishing it.

2) What is role of Sila and Prajna according to Dr. Ambedkar ?

3) Explain in brief Dr. Ambedkar's ctiticism of traditional understanding of Buddhism.

4) How does Dr. Ambedkar's philosophy reflect in the Indian Constitution ? Explain.

P.T.O.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each**. **20**

1) Dr. Ambedkar's notion of liberty.

2) Dewey's influence on Dr. Ambedkar.

3) Dr. Ambedkar's views on Matter and Consciousness.

4) Dr. Ambedkar's views on Maitri and Karuna.

5) Reasons behind Pravrajya of Gautam Buddha, according to Dr. Ambedkar.

6) Dr. Ambedkar's concept of Dharma.

मराठी रूपांतर

सूचना : *1)* ***सर्व*** *प्रश्न सोडविणे* ***आवश्यक*** *आहे.*

2) ***उजवीकडील*** *अंक* ***पूर्ण*** *गुण दर्शवितात.*

3) ***मूळ*** *इंग्रजी प्रश्न पत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०

डॉ. आंबेडकरांच्या विचाराच्या विकासाचे महत्त्वाचे टप्पे सांगून त्यांची चर्चा करा.

किंवा

डॉ. आंबेडकरांनी आत्मा, ईश्वर आणि ब्रह्म या संकल्पनांवर केलेल्या टीकेची चिकित्सक चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या : २०

बुद्धाच्या तत्त्वज्ञानाचा /शिकवणुकीचा गाभा म्हणून चार आर्य सत्यांचा डॉ. आंबेडकरांनी स्वीकार केला आहे का हे स्पष्ट करा.

किंवा

आदर्श समाजविषयक डॉ.आंबेडकर आणि कार्ल मार्क्सच्या विचारांची तुलना करा.

३. प्रत्येकी **२५०** शब्दांत कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या. **२०**

१) डॉ. आंबेडकरांनी केलेले जातिव्यवस्थेचे विश्लेषण आणि तिच्या निर्मूलनाचे मार्ग सविस्तर स्पष्ट करा.

२) शील आणि प्रज्ञा यांची डॉ. आंबेडकरांच्या मते भूमिका/कार्य काय आहे ?

३) बौद्ध तत्त्वज्ञानाचे पारंपरिक आकलनावरील डॉ.आंबेडकरांची टीका थोडक्यात स्पष्ट करा.

४) भारतीय राज्यघटनेमध्ये डॉ. आंबेडकरांच्या तत्त्वज्ञानाचे प्रतिबिंब कसे पडले आहे ते स्पष्ट करा.

४. प्रत्येकी **१००** शब्दांत कोणत्याही **चारांवर** टीपा लिहा. **२०**

१) डॉ.आंबेडकरांची स्वातंत्र्याची कल्पना

२) डॉ.आंबेडकरांवरील ड्यूईचा प्रभाव.

३) जड द्रव्य आणि जाणीव याविषयी डॉ.आंबेडकरांची मते.

४) डॉ.आंबेडकरांची मैत्री आणि करुणा विषयकमते

५) गौतम बुद्धाच्या प्रव्रज्ये मागील कारणे डॉ.आंबेडकरांचा दृष्टिकोन.

६) डॉ.आंबेडकरांची धम्म संकल्पना.

[3906] – 307

M.A. (Semester – III) Examination, 2011
(Optional) PHILOSOPHY
PH.307 : History and Philosophy of Natural Science
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

***Instructions**: 1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer in **500** words. **20**

   a) State and discuss Aristotle's theory of causation.

   OR

   b) Bring out Francis Bacon's critique of Aristotle's methodology.

2. Answer **any one** in **500** words. **20**

   a) State and discuss Newton's contribution to science.

   OR

   b) State and discuss Mill's methods of scientific research.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

   a) Explain atomism of Democritus.

   b) Elaborate Hume's views on cause.

   c) Vienna circle's contribution to philosophy of science.

   d) Explain Darwin's theory of evolution.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each**. **20**

   a) Mill on causation.

   b) Pythagoras' contribution of science.

   c) Descartes on scientific method.

   d) Kepler's laws.

   e) Falsifiability as a criterion of demarcation.

   f) D.N. model of explanation.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक.***
*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*४) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. उत्तर ५०० शब्दात लिहावे. २०

a) ॲरिस्टॉटलची कारण विषयक उपपत्ती सांगून त्यावर चर्चा करा.

किंवा

b) फ्रान्सिस बेकनने ॲरिस्टॉटलच्या पद्धतीशास्त्रावर केलेली समीक्षा लिहा.

२. उत्तर ५०० शब्दात लिहा. २०

a) न्युटनचे विज्ञानाला काय योगदान आहे ते सांगून त्यावर चर्चा करा.

किंवा

b) मिलच्या वैज्ञानिक संशोधनाच्या पद्धती लिखाण करा.

३. कोणतीही **दोन** उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. २०

a) डेमोक्रिटसचा अणुवाद स्पष्ट करा.

b) ह्यूमचे कारण विषयक विचार विशद करा.

c) व्हिएन्ना सर्कलचे विज्ञानाच्या तत्त्वज्ञानाला असलेले योगदान स्पष्ट करा.

d) डार्विनची उत्क्रांतीची उपपत्ती स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही **चार** टीपा प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा. २०

a) मिलची कारणमीमांसा.

b) पायथॅगोरसचे विज्ञानाला योगदान.

c) देकार्तचे वैज्ञानिक पद्धतीवरील विचार.

d) केपलरचे नियम.

e) बाधकक्षमता हा विलगीकरणाचा निकष आहे.

f) स्पष्टीकरणाचे डी.एन्.प्रारूप.

[3906] – 402

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH 402 : Social and Political Philosophy
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours | Max. Marks : 80

*N.B.: 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

   i) Discuss elaborately Hegel's view of society.

   OR

   ii) Discuss Popper's distinction between open society and closed society.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

   i) Write an essay on Rawl's theory of justice as fairness.

   OR

   ii) State and examine feminist critique of Marxism.

3. Write explanatory notes on **any two** in **250** words **each** : **20**

   a) Rousseau's theory of social contract
   b) Engel's view of family
   c) Nozick's views on justice
   d) Marcuse's critique of Marxism.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

   a) Freedom and equality of cultures
   b) Dworkin's critique of equality principle
   c) Plato's views on family
   d) Comte's positivism
   e) Hobbe's social contract theory
   f) Hartmann's dual system of gender and class.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न सोडविणे **आवश्यक** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** अंक **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर द्या : **२०**

हेगेल यांच्या समाजविषयक मतांची सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

पॉपर यांनी खुलासमाज आणि बंदिस्तसमाज यांमध्ये केलेल्या भेदावर चर्चा करा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर द्या : **२०**

रॉल्स यांच्या न्याय म्हणजे रास्तपणा या उपपत्तीवर एक निबंध लिहा.

किंवा

स्त्रीवाद्यांनी मार्क्सवादाच्या केलेली समीक्षा सांगून तिचे परीक्षण करा.

३. प्रत्येकी **२५०** शब्दांत कोणत्याही **दोनांची** उत्तरे द्या : **२०**

१) रूसो यांची सामाजिक करार उपपत्ती.

२) एंजेल्स यांचे कुटुंबविषयक मत.

३) नोझिक यांची न्यायविषयक मते.

४) मार्क्युझ यांची मार्क्सवादाची समीक्षा.

४. प्रत्येकी **१००** शब्दांत कोणत्याही **चारांवर** टीपा द्या : **२०**

अ) संस्कृतींचे स्वातंत्र्य आणि त्यांची समानता

ब) डॉर्किन यांची समानता तत्त्वावरील टीका समीक्षा

क) प्लेटो यांची कुटुंब विषयक मते

ड) कॉम्त यांचा प्रत्यक्षार्थभाववाद

इ) हॉब्ज यांची सामाजिक करार उपपत्ती

फ) हार्टमनची लिंगभाव आणि वर्गाविषयी द्वैती प्रणाली.

[3906] – 403

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH : 403 : Existentialism (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: 1) **All** questions are **compulsory**.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1 Answer in **500** words : **20**

a) Discuss Nietzsche's critique of Kant.

OR

b) Discuss the Ontological difference between Being (Sein) and beings.

2. Answer in **500** words : **20**

a) Discuss Sartre's being-in-itself and being-for-itself.

OR

b) Discuss Gabriel Marcel's concept of Being and Others.

3. Write notes on **any two** in **250** words **each** : **20**

a) Truth as a Mobile Army of Metaphors.
b) Spiritual function of Music.
c) Inauthentic Existence.
d) Sartre on being-for others (gaze).

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

a) Sartre on Bad faith
b) Apollinian Beauty vs Dionysian Ecstasy.
c) Authentic Existence.
d) Being and Having.
e) Literature as an expression of freedom.
f) Stages on life's way according to Kierkegaard.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : *१) **सर्व** प्रश्नांची उत्तरे लिहीणे **अनिवार्य** आहे.*
*२) **सर्व** प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*३) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) निट्शेने कांटच्या तत्त्वज्ञानावर केलेल्या समीक्षेवर चर्चा करा.

किंवा

ब) अस्तित्व आणि सत् यांच्यातील सत्ताशास्त्रीय भेदावर चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : २०

अ) सार्त्रच्या स्वस्थसत्ता आणि स्वहेतुक सत्ता यांच्यावर चर्चा करा.

किंवा

ब) गॅब्रिअल मार्सलच्या 'अस्तित्व आणि इतरे' यांच्यावर चर्चा करा.

३. खालीलपैकी **दोनवर २५०** शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) सत्य हे रूपकांचे फिरते लष्कर आहे.

ब) संगीताचे आध्यात्मिक कार्य.

क) नकली अस्तित्व (Inauthentic existence).

ड) सार्त्रच्यामते स्वहेतुक सत्ता.

४. खालीलपैकी **चारवर १००** शब्दांत टीपा लिहा : २०

अ) सार्त्रच्यामते अपश्रद्धा (Bad faith).

ब) अपोलियन सौंदर्य विरूद्ध डॉयनिसियन परमानंद.

क) अस्सल अस्तित्व (Authentic Existence).

ड) अस्तित्व आणि बाळगणे (Being and Having).

इ) वाङ्मय हे स्वातंत्र्याचे सूचक असते.

फ) किर्केगार्डच्यामते जीवनमार्गाच्या पायऱ्या (Stages on life's way).

[3906] – 404

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH – 404 : Modern Indian Thinkers (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory.***
ii) ***All*** *questions carry* ***equal*** *marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

A) Discuss in detail Renaissance, Revival and Awakening as historical categories and models of social transformation.

OR

B) Critically discuss Dayananda's revivalism.

2. Write critical answer in **500** words : **20**

A) Explain Jyotiba Phule's formulation of Sarvajanik Satyadharma. Bring out its relevance for modern India.

OR

B) State and examine Dr. Ambedkar's critique of caste system.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

1) State and discuss Vivekananda's notion of universal religion.

2) Critically examine Ranade's liberalism in the Indian context.

3) Bring out the major features of M.N. Roy's radical humanism.

4) What is Enlightenment ? Discuss.

P.T.O.

4. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

1) Principles of social democracy.

2) Agarkar's rationalism.

3) Ranade's interpretation of Bhagwata dharma.

4) Aurobindo's integral yoga.

5) Modernization.

6) Gandhiji's notion of satyagraha.

मराठी रूपांतर

सूचना : *१)* ***सर्व*** *प्रश्न* ***अनिवार्य*** *आहेत.*
२) ***सर्व*** *प्रश्नांना* ***समान*** *गुण आहेत.*
३) ***मूळ*** *इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०

अ) रेनेसाँ, रिव्हायव्हल आणि अवेकनिंग यांची ऐतिहासिक संकल्पना आणि सामाजिक परिवर्तनाची प्रारूपे या दृष्टिने चर्चा करा.

किंवा

ब) दयानंदांच्या पुनरुज्जीवनवादाची चिकित्सक चर्चा करा.

२. ५०० शब्दांत चिकित्सक उत्तर द्या : २०

अ) जोतिबा फुले यांच्या सार्वजनिक सत्यधर्माच्या मांडणीचे स्पष्टीकरण करा. तिची आधुनिक भारतासाठीची प्रस्तुतता विशद करा.

किंवा

ब) डॉ. आंबेडकरांची जातिव्यवस्थेची समीक्षा मांडून तिचे परीक्षण करा.

३. कोणत्याही **दोहोंची** उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत द्या : २०

१) विवेकानंदांच्या वैश्विक धर्म संकल्पनेची मांडणी व चर्चा करा.

२) भारतीय संदर्भात रानडेयांच्या उदारमतवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

३) एम.एन.रॉय यांच्या मूलगामी मानवतावादाची प्रमुख वैशिष्ट्ये विशद करा.

४) एन्लाइटनमेंट म्हणजे काय ? चर्चा करा.

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत संक्षिप्त टीपा लिहा : **२०**

१) सामाजिक लोकशाहीची तत्त्वे.

२) आगरकरांचा बुद्धिप्रामाण्यवाद.

३) भागवत धर्माचा रानडयांनी लावलेला अन्वयार्थ.

४) अरविंदांचा एकात्मिक योग.

५) आधुनिकीकरण.

६) गांधीजींची 'सत्याग्रह' कल्पना.

[3906] – 407

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH-407 : Later Wittgenstein (Optional)
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours Max. Marks : 80

N.B. *: 1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures to the **right** indicate **full** marks.*
*3) **All** questions carry **equal** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

a) Explain in details Wittgenstein's conception of language games.

OR

b) Explain in details the 'theory of meaning' in *Philosophical Investigations*.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

a) Explain fully Wittgenstein's conception of private language with suitable examples.

OR

b) Discuss critically Wittgenstein's views about culture and ethics.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

i) Explain in details Wittgenstein's conception of family resemblance.
ii) Discuss critically Wittgenstein's views about sensation as private.
iii) Explain fully 'Philosophy as therapy'.
iv) Explain in details Wittegenstein's views about aesthetics.

4. Write short notes on **any four** (in **100** words **each**) : **20**

i) St. Augustine's theory of meaning.
ii) Wittgenstein's views on certainty.
iii) Nature and origin of philosophical problems.
iv) Wittgenstein's response to scepticism.
v) Wittgnstein's critique of essentialism.
vi) Wittgenstein's views about religion.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

*सूचना : i) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*ii) **उजवीकडील** आकडे प्रश्नांचे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*iii) सर्व प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.*
*iv) मूळ **इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा : **२०**

अ) विट्गेन्स्टाइन ची भाषा खेळ ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) 'फिलॉसॉफिकल इन्व्हेस्टिगेशन्स'मधील अर्थविषयक उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे **५००** शब्दांत उत्तर लिहा. **२०**

अ) विट्गेन्स्टाइन ची 'खाजगी भाषा' ही संकल्पना सोदाहरणासहित सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ब) विट्गेन्स्टाइनचे नीती व संस्कृतीबाबतच्या मताची चिकित्सक चर्चा करा.

३. कोणत्याही **दोहोंचे** प्रत्येकी **२५०** शब्दांत उत्तर लिहा. **२०**

i) विट्गेन्स्टाइनची कुलसाम्य संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
ii) 'संवेदना जणू खाजगी' या विट्गेनस्टाइनच्या मताचे चिकित्सक विवेचन करा.
iii) 'तत्त्वज्ञान एक उपचार पद्धती' सविस्तर स्पष्ट करा.
iv) विट्गेन्स्टाइनचे सौंदर्यशास्त्रा बाबतची मते सखोल स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही **चारवर** संक्षिप्त टीपा लिहा (प्रत्येकी **१००** शब्द) : **२०**

i) सेंट ऑगस्टाईन यांची अर्थविषयक उपपत्ती.
ii) विटेगेन्स्टाइनची निश्चितता वरील मते.
iii) तात्विक समस्याची निर्मिती व स्वरूप.
iv) संशयवादावर विट्गेन्स्टाइनने दिलेली प्रतिक्रिया.
v) सारतत्ववादावरील विट्गेन्स्टाइनने केलेली टीका.
vi) विट्गेन्स्टाइनची धर्मा बाबतची मते.

M.A. (Semester – I) Examination, 2011
PHILOSOPHY
(PH – 104 : Early Buddhism) (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max.Marks : 80

N.B. *: i)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
ii) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*

1. Answer in **500** words : **20**

   i) Explain fully the three Jewels of Buddhism.

   OR

   ii) Bring out the nature of Avidyā and Tṛṣṇa as the causes of Duḥkha.

2. Answer in **500** words : **20**

   i) Elaborate the nature of Sīla , Samādhi and Prajñā as the path towards Nirvāṇa.

   OR

   ii) What is Nirvāṇa ? Explain fully the nature of Sopadiśeṣa and Nirūpādiśeṣa Nirvāṇa.

3. Answer **any two** in **250** words : **20**

   i) Explain Buddha's responses to vedic tradition.

   ii) Elaborate fully Pratītyasamutpāda.

   iii) Explain the significance of satipatthāṇa.

   iv) Compare the concept of Nirvāṇa with the concept of Mokṣa of saṅkhya-yoga.

4. Write notes on **any four** in **100** words : **20**

i) Buddha's contemporary sects and problem of Duḥkha.

ii) Avyākṛta praṣṇas and Buddha's silence.

iii) Anityatā

iv) Satkāyadṛṣṭi

v) Interpretations of Nirvāṇa

vi) Brahmavihāra.

मराठी रूपांतर

सूचना : *i)* ***सर्व*** *प्रश्न सोडविणे* ***आवश्यक*** *आहे.*
ii) ***उजवीकडील*** *अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.*
iii) ***मूळ*** *इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०

i) बौद्ध तत्वज्ञानातील त्रि–रत्नांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

ii) दु:खाचे कारण म्हणून अविद्या आणि तृष्णा यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दांत उत्तर द्या. २०

i) शील, समाधि आणि प्रज्ञा यांचे स्वरूप निर्वाणाकडे जाणारा मार्ग म्हणून स्पष्ट करा.

किंवा

ii) निर्वाण म्हणजे काय ? सोपाधिशेष आणि निरुपाधिशेष निर्वाणांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोहोंची २५०** शब्दांत उत्तरे द्या. २०

i) वैदिक परंपरेचा बुद्धांच्या प्रतिक्रिया कोणत्या होत्या ते स्पष्ट करा.

ii) प्रतीत्यसमुत्पादाचे स्वरूप विशद करा.

iii) सतिपद्धताचे महत्व स्पष्ट करा.

iv) निर्वाणाच्या संकल्पनेची सांख्य योगाच्या मोक्ष संकल्पनेशी तुलना करा.

४. कोणत्याही **चारांवर १००** शब्दांत टीपा लिहा. **२०**

i) बुद्धाचे समकालीन संप्रदाय आणि दु:खाची समस्या

ii) अव्यक्त प्रश्न आणि बुद्धाचे मौन

iii) अनित्यता

iv) सत्कायदृष्टी

v) निर्वाणाचे विविध अर्थ

vi) ब्रह्म विहार.

[3906] – 405

M.A. (Semester – IV) Examination, 2011
PHILOSOPHY
PH – 405 : Kant (Optional)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours Max.Marks : 80

N.B. *: 1)* ***All*** *questions are* ***compulsory****.*
2) Figures to the ***right*** *indicate* ***full*** *marks.*
3) ***All*** *questions carry* ***equal*** *marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **20**

   a) Explain Kant's project of critical philosophy.

   OR

   b) What, according to Kant, are the categories of understanding ? Explain their role and limits in human knowledge.

2. Answer **any one** in **500** words : **20**

   a) Explain the nature of Transcendental Deduction as a novel strategy adopted by Kant to solve the problem of knowledge.

   OR

   b) Discuss Kant's approach to religion in his 'Religion within the bounds of reason alone'.

3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**

   a) What is the status of noumena in Kant's philosophy ?

   b) What is Kant's philosophical anthropology ?

   c) Explain Kant's concept of space.

   d) What are the postulates of morality according to Kant ?

P.T.O.

4. Write notes on **any four** in **100** words **each** : **20**

a) Rational knowledge of morality

b) Phenomena

c) Kant's concept of teleology

d) Kant on imagination

e) Kant's concept of beautiful

f) Synthetic a priori propositions.

मराठी रूपांतर

*सूचना : १) **सर्व** प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.*
*२) **उजवीकडील** आकडे **पूर्ण** गुण दर्शवितात.*
*३) **मूळ इंग्रजी** प्रश्नपत्रिकाही पहावी.*

१. कोणत्याही **एकाचे** उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०

अ) कांट यांचा चिकित्सक तत्वज्ञानाचा प्रकल्प स्पष्ट करा.

किंवा

ब) कांट यांच्यामते आकलनशक्तीच्या कोटी कोणत्या आहेत ? मानवी ज्ञानामध्ये त्या कोटींची भूमिका व त्यांचा मर्यादा स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही **एकाचे** उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०

अ) ज्ञानाची समस्या सोडविण्यासाठी कांटयांनी स्वीकारलेली अभिनव रणनीती या दृष्टीने अनुभवातीत निगमनाचे स्वरूप विशद करा.

किंवा

ब) 'रिलिजन विदिन द बाउंडस् ऑफ रीझन अलोन' या ग्रंथातील कांट यांचा धर्मविषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही **दोहोंची** उत्तरे प्रत्येकी **२५०** शब्दांत द्या. **२०**

१) कांट यांच्या तत्वज्ञानात स्वरूपवस्तूचे स्थान कोणते आहे ?

२) कांट यांचे तात्त्विक मानववंशशास्त्र काय आहे ?

३) कांट यांची 'अवकाश' संकल्पना स्पष्ट करा.

४) कांट यांच्या मते नीतीची गृहीतके कोणती आहेत ?

४. कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **१००** शब्दांत टीपा लिहा. **२०**

१) नीतीचे बुद्धिनिष्ठ ज्ञान

२) गोचर वस्तु

३) कल्पनाशक्तीविषयी कांट यांचे विचार

४) कांट यांची हेतुगर्भिततेची संकल्पना

५) कांट यांची 'सुन्दर' संकल्पना

६) अनुभवनिरपेक्ष संश्लेषक विधाने.